

ENCRUSCAR-SE, 'recruar, empitjorar-se una malaltia, un mal' ant., certament derivat en una forma o altra de *cru*, ll. CRŪDUS, que és també la base dels sinònims *recruar*, *encruelir*, *recrudescència*; és versemblant que es tracti del metaplasme d'un verb *encruir que arrenqués del subjuntiu *encruesca*: partint de frases freqüents com *convé que no encruescats* o *Déu vulla que no encruesca*, es creuria que corresponien a un verb *encruescar, potser una mica alterat per influència d'un descendent del ll. CORUSCARE 'en-¹⁰vestir amb la banya (el toro)', 'brandar (una arma)', 'llampegar', que ha deixat alguna continuació a Mallorca (*corruscada* 'desaire', 'contratemp'). □ 1.ª doc.: S. XIV.

Apareix tant en el verb com en el substantiu en el *Consolat de Mar*, cap. 217, que no sembla ser de les parts més antigues que s'han conservat d'aquest codi: «si lo dit mercader serà ja malalt com la nau o lo leny nolieja, si --- aquella malaltia que ell havia li fos *encruscada* ---», i més enllà: «per raó del *encruscament* de la malaltia que ell haurà ---» (ed. Pard., pp. 275, 276); en el «*Testament d'En Serradell*» (datat de 1419 o poc després), atribuït a Fra Ramon de Viclera (= *Beclara*=*Vallclara*?): «Diu l'escrivà: —lo meu senyor, / si us *encruschats*... / lexem anar los mals passats, / qui no fan fruyt...». I en un doc. mall. de 1343, aplicat al mal temps: «per so con lo vent se *encruscava* e la nit que-ls venia desús ---» (DAg.); en fi *lo senyor rey se encruscava*, aplicat pel cronista Carbonell a Joan Sens-Fe, però ací ja no sabem si se'n serveix seguint un ús viu o estergint el dels docs. del seu Arxiu. Deu ser el nostre verb el present *encruscha* i el passat *encruscha* que inclou Aversó en les llistes de rimes en *-usca* (*rusca*, *pusca*, etc.) i en *-à* del seu *Torcimany* (190.8, 13.36) sense definicions.³⁵

No hem de tenir escrúpol a veure-hi una forma heteròclita provinent d'un verb *encruir-se* més antic, del qual no puc donar testimonis (cf. oc. ant. *cruzicion* «rudesse, dureté») però que és ben versemblant que vagi existir. En tot cas són ben coneguts: *encruelir-se* 'recruar' («Ací la pestilència se *encrueleix* cada dia molt fort: --- morbus inrudescit ---», en el *Li. Eleg.* de Joan Esteve), els ll. cl. *crudescere* 'endurir-se, encruelir-se' (des de Virgili), i *recrudescere*, i b. ll. *inrudescere* (JEsteve, etc.), el cat. *recruar*, *recruada*, i el oc. ant. *recruzar* «s'envenimer en parlant d'un mal».

La creació de nous verbs per mitjà de metaplasmes que parteixen del present de subjuntiu és un fet força repetit en català: maestr. *endorgar* 'enganyar' tret d'*endorga* (p. ex. en Teodor Llorente) pres. de Subj. d'*endormir* 'adormir', el mot coster i de pescadors *ajar* 'agafar, abastar' tret de *haja* del verb *heure/haver*; *jague* 'tingui' (*AlcM*); val. i mall. *jas* 'tingues' i cast. ant. *evás* id., provinents de HABEAS; i aquest sembla ser realment l'origen del verb *endergar* (d'on el post-verbal *endergues*) partint d'oc. ant. *enderzer* «élever, réparer», *derzer* «élever, lever», del ll. DERIGERE o DERIGERE (pres. Subj. DERIGAT). D'altra banda era bas⁵⁵

tant natural que en un verb d'aquest sentit i d'aquesta forma el present de Subjuntiu fes un paper molt important, car pel significat es prestava a les frases optatives. *Áxi li encruesca el mal!* en malediccions; Déu vulla que la malaltia no s'encruesca; tots esperam que no encruescats (no seria realment subjuntiu en el text pristin del Testament?), que és quasi la frase que tenim en l'obra atribuïda a B. de Viclera. Notem que aquesta forma coincidí del tot amb les d'un verb en *-scar* de la 1.ª conjugació, invitant quasi a l'heteròclisi (que sempre es fa en benefici de la conjugació en *-ar* i en perjudici de les en *-ERE*: *tòrzer* > *torçar*, *TORRERE* > *torrar*, *péixer* > (*a*)*peixar*).

De tota manera, en el cas present degué cooperar-hi un altre verb. El ll. CORUSCARE, que no ha pas quedat sense prole romànica, altrament coneguda, p. ex. el port. *corisco* 'llampec', *coriscar* 'llampegar'. El significat llatí conegut era en aquest 'envestir amb les banyes (un toro)', 'brandar (una arma)' i 'llampegar'; no oblidem que en el doc. mall. de 1343 es tracta d'una tempestat (on no solament petarien els vents!). Ha deixat un descendent a Mallorca (per bé que ací potser l'ha contaminat un poc el grup onomatopèic del cast. *coscorrón*): mall. *corruscada* 'desaire', DFgra. *corroscada* «contratemp», «recaiguda», DAg. Es degué dir primerament *ha vingut una coruscada* 'un contratemp, un desaire', i això era quasi inevitable que es confongués amb l'*encruescats* de INCRUDIRE, de manera que, sumant-se les dues filiacions, en vingué *la malaltia ha tingut una coruscada* > *encruscada*. CORUSCARE, d'altra banda, havia entrat en composicions o compromisos amb *corruixar-se* com hem vist a CORRUIXES, i els significats d'aquest no podien deixar de contribuir a aquest complex.

DERIV.: *Encruscament* [*Consolat*, supra].

Encruseta, V. *enclusa* *Encrustar*, V. *crosta* *Encubar*, *encubellada*, *encubellar*, V. *cuba* *Encucalat*, V. *cucala* *Encucar*, V. *cuc* *Encucurullat*, V. *cucurulla* (COGULLA) *Encucutar*, V. *cucut* *Encuïrament*, *encuïrar* 'cicatritzar-se', *encuïrassar*, V. *cuïro* *Encuïtar*, V. *cuïtar* *Encuïxar*, V. *cuïxa* *Enculada*, *encular*, V. *cul* *Encularsar*, V. *culàrsega* (CUL) *Enculpar*, V. *culpa* *Encunçar*, V. *acunçar* *Encuny*, *encunyació*, *encunyador*, *encunyament*, *encunyar*, V. *cuny* *Encupar*, V. *cup*, *culpa* *Encuquissat*, V. *cuc* *Encurar*, V. *curar* *Encurgar*, V. *cruga*, *cruc*, de la família pre-romana de *suca* i oc. mod. *cruco*, *crugo* «somet de la tête» (TdF) *Encuriosar*, *encuriosament*, *encuriosir*, *-osir*, V. *curios* *Encurriolat*, *encurriolar*, V. *corriola* *Encusonir-se*, V. *cosó* (COQUI) + *Enda* ribag. 'fins a', V. *enta* (EN pron.-adv.) *Endalt*, V. *dalt* (ALT)

ENDALUA (mal escrit *-Joà*, car no hi ha o àtona a Eivissa) eiv. «crit o veu dels pastors», «espantall dels ocells» s'hauria hagut d'incloure a l'article ALDARULL entre les formes que ha pres en català l'hebreu bíblic *alleluiàh*, que com en *aldarull* diferencià la ll geminada com a *ld* (i ací després dissimilà *ll* en *n*l).